

**Nincs haza
szülőföld nélkül** L. Simon László:
Személyes történelem
Ráció Kiadó, Bp., 2011.

L. Simon László esszékötete csak azok számára meglepetés, akik nem vagy kevésbé ismerik az író – grafikus, művelődéspolitikus, mezőgazda – munkásságát. Ha azt mondom, hogy a fiatal korára is karakteres szellemi emberré vált alkotót egy értékei szerint jól körülhatárolható buzgalom vezérli – Kós Károlytól Klebelsberg Kunóig hosszú azoknak a sora, akiknek nemzetépítő cselekedeteiből lehetett tanulni –, keveset mondtam. Hiszen ez a buzgalom – helyesebben: magatartásforma – a közjó szolgálata mellett minden olyan fizikai és szellemi cselekvést magáévá tesz (L. Simon ezek szerint hódító is!), amely révén nem csupán a személyiség, ám az ország és a nemzet is gyarapszik.

A szőlőskertet birtokló mezőgazda földszeretetében, a Sinka István-i balladai mélységen túl (az eszme fénylik) ugyancsak ott a megművelt földdel: a megmetszett szőlővel és a beoltott gyümölcsfával való foglalatoskodás nehéz, ugyanakkor fölszabadító terhe. Mert avantgárd indulás ide vagy oda, a montázsvers, a betűkép, a Kassákra figyelő, ám onnan elszakadó lírafutam, vagyis az írói-képzőművészeti önkifejezés megannyi formája mellett a személyiségre döntően hatott az *otthon* kétkezi munkával való birtokbavétele is.

Családi indíttatásnak is nevezhetnénk a korán, már gyermekként ellesett példát, a szenvedéllyel végzett munka szeretetét. Az ősök – a valódiak és a legendáriummal teremtettek – nemcsak az ellennel (nemes kardforgatással) és a butasággal (tanítói s prédikatori szolgálat révén) vívták meg a csatájukat, hanem a természet erőivel is. Az anyagot, épp a teremtés érdekében, le kellett győzni. Le kellett győzni, hogy ezáltal az önbecsülést is gazdagító „anyag” – a sok ismeretlenes Glóbusz (Isten kertjével és a honi saját szőlővel) – szellemivé váljék.

Ezt a csaknem szakrális műveletet a nemrég elhunyt édesapa tudta a legjobban, hiszen az évtizedek alatt vérévé vált. Gyűjtő és teremtő szenvedélye – a föld legalsó pontjáról is az ég, a mindenség titkait kutató *távcső* – öröklődött fiaiban is. Országjáró, új értékeket fölfedező, az ásványcsillogásban „életfényt” látó lendülete ugyancsak. Különösen az író-fíú tudta hasznosítani – nehéz, ám fölemelő örökség – a mindenre nyitott szellem gazdálkodni tudását, a kis- és nagyhazát egyforma erővel építő akaratát.

Mínthogy a nagy ős, a klasszikus író és országgyűlési képviselő, Mikszáth Kálmán a legkisebb jegyzetében

is úgy nyilatkozott meg, mintha humorral és bírálattal tele „cédulái” is az örökkévalóságnak szólnának – a pipa bodor füstjében keserédes szeretettel megmártózt az egész Magyarország –, L. Simon László rövidebb-hosszabb írásai (esszéi, emlékezései, kiállítás-megnyitói, búcsúztatói) szintén ilyen igénnyel íródtak. Csak így, ilyen konok következetességgel lehet – a műfajhatárok itt leomlanak – az értéket szolgálni.

A *couleur locale*, a helyi szín attól erős, hogy – akár izgalmas részegységként – mindig visszaad valamit az egyetemes értékből, vagyis a csaknem kozmoszá emelt valóságból. Legyen az parányi családi-társadalmi fotó, írói megnyilatkozás, egy visszahelyezett, igazságtevő – a múltban is már a jövő csíráját hordozó – emléktábla, technikai (*Tesla magnó*) vagy család- és művelődéstörténeti tabló (*A Nádasdy család fényképei*, illetve *Donkanyar kápolna*), történelmünk napsütötte tisztái és nem kis viharai tükröződnek bennük.

Ami az írások értelmi-érzelmi súlyát adja, terjedelműktől függetlenül, az a legbensőbb lélektárnakat is megnyitó *személyesség*. A vallomások, megannyi emléket – személyes és társadalmi-közösségi emléket – föl-idező póznak lírai gyökerei vannak, hiszen nincs az az okfejtés, ami ne hordozna költészetből ismert jegyeket (metafora, én-központú kitérülködés).

Tehát az L. Simon László-esszé írói megformáltságánál fogva, egy kis megengedéssel, sokkal közelebb áll a „vershez”, mint a tanulmányhoz. (Ne feledjük, korábbi könyve – *A római szekér. Kulturális politika – politikai kultúra* – elemzéseinek-érveléseinek sokaságával ennek ellenkezőjét bizonyította.)

Saját poétai eszközökkel éppúgy él, mint klasszikusoktól és kortárs szerzőktől átvett idézetekkel. A hazát – a virtuális és valódi hazát – körbejáró bakancsán Berzsenyi természetkozmoszának színei mellett megannyi „földközeli”, ám égi sugallatú, Csokonai Vitéz kertjéből, Pilinszky János *Harmadnaponjából*, Kalász Márton hölderlini iszákjából, Arany János derűsen szigorú ítélkezéséből való „por” megtalálható (szerencsejobb esetekben ezekből is gyúratik a világegyetem). A *Noé bárkája* ezért is idézi Mikszáthot – aki szerint Fejér megyében „az ösköltészet oltárai égnek” –, meg azért is, hogy az innen kiszakadt saját vallomását megfogalmazhassa. „A föld, amelyből vétettünk, a ház, amelyben világot láttunk, konkrétságában is absztrakt, megfoghatatlan, megérinthatetlen valami. A szülőföld a vágyakozásunk tárgya, az a táj, ahova mindig visszahúz a szívünk. Nincs haza szülőföld nélkül!”

S ezt a szülőföldet, mert a magyarokon kívül más náció gyermekeinek is lehetett bábája, fölnevelő közege, az innen elúzóttak, kitelepítettek úgy siratják, hogy

közben szívükben őrzik. L. Simon saját érzékenységi körébe vonván a *búcsút*, valójában akkor is *személyes történelmet* ír, amikor a Velencei-tó északi partján lévő kis falucska amatőr fényképész plébánosának, Baumgartner Károlynak a fotóiról értekezik (neogót templomában keresztelték meg a közeli Kápolnásnyéken született Vörösmarty Mihályt).

Ha a múlt, lett légyen bármily érzékeny az emlékezés, vissza nem hozható is, az írói képzelgés megmutatja, hogy a sajátos népi viselet eltűnésével mekkora értéket veszítettünk. „Milyen jó lenne, ha legalább egyszer feltűnne a nadapi főutcán, a mai Haladás úton egy-egy sváb fiatalasszony, fehér pettyekkel díszített piros fejkendőben, fehér blúzban, kék kötényben, a férfiszemeket magára vonzó horgolt lila harisnyában, fekete bársonycipőben. De erre már nincs esély, mert a nadapi svábokat is kitelepítették, megfosztva őket nádfedeles házaiktól, a Velencei-tó lelket nyugtató panorámájától, szeretett hazájuktól, Magyarországtól” (*Horgolt harisnya és bársonycipő – A nadapi sváb plébános képeihez*).

Megannyi szépségét megőrizvén a szeretett haza súlyát cipeli a nádasladányi kastélyban szervezett fotó- és dokumentumkiállítás. Minthogy a Nádasdy család sokat tett a szűkebb haza, „Agárd, Nádasladány, Fejér megye felemelkedéséért, az egyházért, az oktatásért, a térség infrastrukturális fejlődéséért, szellemi gyarapodásáért”, kívánatos volna a szerelmeletes férj, Nádasdy Lipót által asszonyának állíttatott, szétcsúszott gránittömbjeivel is méltóságot sugalló temetői obeliszk megmentése. Ha adakozó kedvű arisztokratáinkhoz hasonló buzgalom lakozna a ma tehetősebbjeiben – az önépítés országépítő cselekedet is, a személyes történelem így fonódik össze az ország történetével –, a gondok nem sokasodnának a haza homlokán. (A *Horgolt harisnya és bársonycipő*, illetve a *Személyes történelem – A Nádasdy család fényképei* – kapcsán hadd jegyezzem meg, s evvel a kötet tipográfiai értékeiről is szóltam, hogy a remek szöveg-fotó, fotó-fotó oldalpárok nem kis esztétikai élményt nyújtanak. S mindez áll a *Szivarok az égen* és *Az úr hangjai* képi megformálására is)

A toborzó kedv, hogy domb, lanka, földbársony, falutorony bennünk álljon össze *egyé*, a lírikust is megindítja, és a családi érzelmi kör (legendák, tárgyak, emlékek) a hazának valamit visszaadni akaró író barangolásával teljesedik ki. „Nekem ebben az önbecsüléstől

látszólag végképp megfosztott hazában már az is örömet okozna, ha elindulhatnék egy kis tarisznyával Sárbogárdra, onnan Cecére, majd Dégre és Enyingre, s Fülén, valamint Jenőn át ballagva meg sem állnék Fehérvárig. Fehérvárról továbbhajtana a vágy Bicskére. Visszafelé megpihennék Csákváron, s megkeresném annak az öreg fazekasnak a gyermekeit, unokáit, akinél a nagyapám a csalikancsót vette, s az ereklyeként őrzött, a jó kis bogárdi savas boroktól már több helyen málladozó nagy kiöntőkancsókat készíttette.”

Íme a hagyományörzés egyik formája! Az mesél ilyen lírai fölzsabadultsággal, akinek – többek közt – Németh László is mestere volt. Hiszen a hagyomány – a személyestől a közösségiig – a népek emlékezete. A Tanú írójával szólván: „A hagyomány: egy nemzet válasza életkörülményeire, a nemzet igazi személyisége, mellyel az időben önmagához és feladataihoz hű maradhat”. Gróf Károlyi József főispán, aki „alkotóereje teljében, 33 éves korában került Fejér vármegye és Székesfehérvár város főispáni hivatal élére” azzal is emlékeztetett, hogy szociális célokra ezer-ezer koronát utalt át a városnak és a megyének.

Hogy milyen évek következtek – Károlyi nemes törekvéseit összeroppantotta 1918 ősze –, jól tudjuk a kis haza és a nagy haza történelméből. De hogy érezzük az 1919. február 3-i rendes közgyűlésen előterjesztett határozati javaslat komolyságát, íme egy-két passzus (talán ma is megszívlelendő passzus) a gyújtó hangú szövegből: „Követeljük a nemzeti szellem ápolását, valamint a vallásoktatást az összes hazai iskolákban. Az állami vagyon kezelésében tiltakozik a könnyelmű, indokolatlan és lelkiismeretlen fecsérlés ellen, mely csakis államcsödhöz vezethet. Követeljük a gyülekezési jog szabadságát, és a vélemény szabadságának hatályos védelmét. A mai rendkívüli és átmeneti időszakban nem egy osztályuralmi rendszernek a megalapozása, hanem egyedül az ország megmentése lehet a kormány teendője” (*Az elődök tisztelete*).

A *Személyes történelem* olyan író munkája, aki az egymásra épült korok és az értékláncolatok *cselekvő erkölcsét* – általa épül a haza – komolyan veszi. Megpróbál tenni valamit azért, most már a művelődés-politikus talárját is magára öltve, hogy a szülőföld ne csupán fölnevelő dajkánk, de megtartó erőnk is legyen.

Szokolczay Lajos